

## چند زیارت ناحیه مقدسه وجود دارد؟!

### مقدمه

زیارت ناحیه مقدسه، سوگواره امام زمان برای جد بزرگوارش حسین بن علی علیهما السلام بوده و به ایشان اختصاص دارد. برخی از بزرگان و اساتید معروف تاریخ و دیگران گفته اند: زیارت ناحیه مقدسه از امام زمان نیست، بلکه یا از امام حسن عسکری و یا از امام هادی علیهما السلام است. سبب این سخن، غفلت و توجه نکردن به زیارت ناحیه مقدسه و عدم تفکیک بین آن و زیارت شهدا است. برای روشن شدن نادرستی کلام این بزرگان، لازم است ابتدا هر دو زیارت بررسی و تفاوت های آن دو مشخص شود.

### زیارت شهدا

این زیارت را **سید بن طاووس**، رضوان الله علیه، در الاقبال بالاعمال الحسنه از جدش شیخ طوسی رضوان الله علیه، چنین نقل میکند: رَوَيْنَا بِاسْنَادِنَا إِلَى جَدِّي أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ الطُّوسِيِّ (ره) قَالَ حَدَّثَنَا الشَّيْخُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عِيَّاشٍ قَالَ حَدَّثَنِي الشَّيْخُ الصَّالِحُ أَبُو مَنْصُورٍ بْنُ عَبْدِ الْمُنْعَمِ بْنِ النُّعْمَانِ الْبَغْدَادِيِّ (ره)، قَالَ:

**خَرَجَ مِنَ النَّاحِيَةِ سَنَةَ اثْنَتَيْنِ وَخَمْسِينَ وَمِائَتَيْنِ عَلِيٌّ يَدُ الشَّيْخِ مُحَمَّدِ بْنِ غَالِبِ الْأَصْفَهَانِيِّ حِينَ وَفَاةِ أَبِي (ره) وَ كُنْتُ حَدِيثِ السَّنِ وَ كُنْتُ اسْتَأْذِنُ فِي زِيَارَةِ مَوْلَايَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) وَ زِيَارَةِ الشَّهَدَاءِ رَضْوَانَ اللَّهِ عَلَيْهِمْ فَخَرَجَ إِلَيَّ مِنْهُ:**  
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ إِذَا أَرَدْتَ زِيَارَةَ الشَّهَدَاءِ رَضْوَانَ اللَّهِ عَلَيْهِمْ فَكُفِّ عِنْدَ رِجْلَيْ الْحُسَيْنِ (ع) وَ هُوَ قَبْرُ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا فَاسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ بِوَجْهِكَ فَإِنَّ هُنَاكَ حَوْمَةَ الشَّهَدَاءِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ وَ أَوْمِ وَ اشْرُ إِلَى عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ قُلْ:

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَوَّلَ قَتِيلٍ مِنْ نَسْلِ خَيْرِ سَلِيلٍ مِنْ سَلَالَةِ إِبْرَاهِيمَ الْخَلِيلِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ وَ عَلِيٍّ أَبِيكَ إِذْ قَالَ فِيكَ : قَتَلَ اللَّهُ قَوْمًا قَتَلُواكَ يَا بُنَيَّ مَا أَجْرَاهُمْ عَلَى الرَّحْمَنِ وَ عَلَيَّ أَنْتَهَاكَ حَرَمَةَ الرَّسُولِ، عَلَيَّ الدُّنْيَا بَعْدَكَ الْعَفَا، كَأَنِّي بَكَ بَيْنَ يَدَيْهِ مَاتِلًا وَ لِلْكَافِرِينَ قَاتِلًا...<sup>(۱)</sup>

بعد نام شهدای بنی هاشم و به دنبال آن نام شهدای کربلا ذکر شده است و برخی ویژگی های آنان هنگام شهادت بیان گردیده و به آنان سلام داده شده و قاتل نام برده شده و بر او لعن فرستاده شده است.

### زیارت ناحیه مقدسه

زیارتی است که اختصاص به امام حسین صلوات الله علیه دارد. این زیارت ابتدا از «ناحیه مقدسه» امام زمان (عج) صادر و به یکی از نایبان خاص داده شده است. آنگاه از طریق ایشان به یکی از اساتید شیخ مفید؛ به احتمال قوی، محمد بن قولویه و سپس به دست این بزرگوار، آنگاه به دست سید مرتضی و ... و ابن مشهدی و صاحب مزار قدیم رسیده است. ناقلان اصلی و مشخص این زیارت، شیخ مفید، سید مرتضی و ابن مشهدی و صاحب مزار قدیم هستند<sup>(۲)</sup>. این زیارت دارای سندهای صحیح و معتبر و متعدد می باشد<sup>(۳)</sup>.

برای منشأ صدور زیارت ناحیه مقدسه چنین آمده است: **خَرَجْتَ مِنَ النَّاحِيَةِ الْمُقَدَّسَةِ عَلَيَّ أَحَدِ النَّوَابِ (ع)**.

علامه مجلسی در تحفه الزائر فرموده: «شیخ محمد بن مشهدی (ره) ذکر کرده است که زیارت دیگر است در روز عاشورا که از **ناحیه مقدسه** حضرت صاحب الامر عجل الله فرجه الشریف به سوی بعضی از نایبان آن حضرت بیرون آمده است».

سپس چنین آمده است: «اذا اردت زیارة الحسين (ع) وعملت مقدماتها فادخل القبة و قف على القبر و قل:

السَّلَامُ عَلَيَّ أَدَمَ صَفْوَةَ اللَّهِ مِنْ خَلِيقَتِهِ ، السَّلَامُ عَلَيَّ شَيْثَ وَلى اللَّهِ وَ خَيْرَتِهِ ، السَّلَامُ عَلَيَّ اِدْرِيسَ الْقَائِمِ لِلَّهِ بِحُجَّتِهِ ، السَّلَامُ عَلَيَّ نُوحَ الْمَجَابِ فِي دَعْوَتِهِ....

مطالب این زیارت در ده بخش می باشد که در کلیه مجلدات کتاب همره نور مشخص شده است.

۱ - الاقبال بالاعمال الحسنه، ج ۳، ص ۷۳، بحارالانوار، چاپ بیروت، ج ۹۸، ص ۲۶۹، همین مطلب در ج ۴۵، ص ۶۵ نیز آمده و مختصر شده است. در تحفه الزائر، فصل دوم زیارت مطلقه، زیارت شانزدهم چنین آمده است: سید بن طاووس و شیخ محمد بن المشهدی رضی الله عنهما روایت کرده اند که: زیارت می کنی شهدای کربلا رضوان الله علیهم را....

۲ - برای ملاحظه جملات دیگر و توضیحات رجوع شود به همره نور، ج ۱، ص ۱۰۶ تا ۱۱۵.

۳ - برای ملاحظه جملات دیگر و توضیحات رجوع شود به همره نور، ج ۱، ص ۱۱۶ تا ۱۲۷.

۴ - برای ملاحظه جملات دیگر و توضیحات رجوع شود به همره نور، ج ۲، ص ۴۴.

## تفاوت های این دو زیارت

ا- نام: نخستین و مهم ترین تفاوت این دو زیارت، نام آن ها است. نام یکی، زیارت شهدا و اسم دیگری، زیارت ناحیه مقدسه است. بدین لحاظ زیارت شهدا در بخش زیارات الشهداء آمده، در حالی که زیارت ناحیه مقدسه در بخش زیارات الحسین آمده است.

ب- سند: زیارت شهدا، سلسله سند دارد و راویان آن ذکر شده اند. زیارت ناحیه مقدسه فقط دو طبقه راوی می خواهد که شیخ مفید رضوان الله علیه آن دو را مشخص نکرده است، یعنی زیارت را بدون ذکر نام استادش و نایب خاص امام زمان ثبت کرده است.

ج- سال صدور: همانطور که در ابتدای سند زیارت شهدا ملاحظه شد، این زیارت در سال دویست و پنجاه و دو هجری قمری صادر شده است. این سال مربوط به دوران امام هادی علیه السلام است؛ زیرا، ایشان در سال دویست و بیست هجری قمری به امامت رسید و در سال دویست و پنجاه و چهار هجری قمری شهید شد.

د- منشأ صدور و واژه های ناحیه و ناحیه مقدسه: در زیارت شهدا، واژه «خرج من الناحیه» بکار رفته است، ولی در زیارت امام حسین، از واژه «خرجت من الناحیه المقدسه» استفاده شده است.

واژه «ناحیه»، در فرهنگ شیعه از باب تقیه و از روی احترام برای امام هادی و امام عسکری علیهما السلام استفاده شده است. این کلمه در متون و نصوص تاریخی به عنوان کنایه از شخص دیگری بکار نرفته است. این اصطلاح، همانند «عالم» است که برای امام موسی کاظم بکار می رفته است و در روایات شهرت دارد.

واژه «ناحیه»، در برخی از روایت ها، برای حضرت مهدی (علیه السلام)، نیز استفاده شده است<sup>(۶)</sup>، در نتیجه کلمه ناحیه برای سه امام آخر بکار رفته است، ولی هر جا اصطلاح «ناحیه مقدسه» به کار رفته، فقط برای امام زمان (عج) است. یعنی این لقب اختصاص به حضرت حجت دارد و این امر با ملاحظه واژه «ناحیه مقدسه» در تمامی کتب روایی<sup>(۷)</sup> روشن می شود؛ تمام این روایات در بحارالانوار جمع بوده و در این کتاب، سی و چهار بار به کار رفته و منظور از این واژه، فقط امام زمان (عج) است.<sup>(۸)</sup>

**بنابراین:** زیارت شهدا از ناحیه امام هادی (علیه السلام) صادر شده و زیارت امام حسین (علیه السلام) از ناحیه مقدسه امام زمان صادر گردیده است.

### ه- ناقل و راوی اصلی

زیارت شهدا از ناحیه امام هادی خارج شده و به واسطه محمد بن غالب اصفهانی به ابومنصور داده شده است. در حالی که زیارت ناحیه مقدسه از امام زمان صادر شده و به واسطه یکی از سفرای ایشان، به استاد شیخ مفید داده شده است.

ناقل، دلیل روشن دیگری برای این است که: زیارت شهدا از امام هادی و زیارت ناحیه مقدسه از امام زمان است.

د- محتوا: محتوای این دو زیارت کاملاً متفاوت با یکدیگر است:

در زیارت شهدا، نامی از امام حسین (علیه السلام) نیست. این زیارت همان گونه که از نامش پیدا است، ویژه شهدای کربلا غیر از امام حسین علیه السلام است؛ یعنی از آغاز تا انجام مربوط به شهدای کربلا می باشد، در زیارت ناحیه مقدسه، نام شهدا و قاتلین آنها نیامده و محور اصلی امام حسین علیه السلام است.<sup>(۸)</sup>

### نتیجه: بر اساس مطالب بالا روشن شد که:

- ۱- زیارت شهدا از سوی امام هادی (ع) بوده و به اسم زیارت ناحیه و یا زیارت ناحیه مقدسه نیست.
- ۲- زیارت ناحیه مقدسه قطعاً از امام زمان (عج) صادر شده است و اسم آن هم زیارت ناحیه مقدسه است.
- ۳- در میان زیارات، فقط این زیارت به اسم زیارت ناحیه مقدسه می باشد و هیچ زیارت دیگری به این نام نیست.
- ۴- زیارت شهدا مربوط به شهدا می باشد و اصلاً نام امام حسین را ذکر نکرده است.
- ۵- زیارت ناحیه مقدسه غیر از زیارت شهدا است و عمدتاً مربوط به امام حسین است، اصلاً نام شهدا را ذکر نکرده است.

**بنابراین:** اگر در جایی گفته شده و یا بیان شود که چند زیارت ناحیه مقدسه داریم، غلط است و خدشه کردن به منشأ صدور آن (امام زمان) ناصحیح می باشد و نباید آن را با زیارت شهدا اشتباه کرد و بدین جهت گفت: از امام هادی یا از امام عسکری است و از امام زمان نیست.

۵- مثل: بحار، ج ۵۳، صفحات ۱۱۷، ۱۶۲، ۱۷۹ - ج ۸۶، ۱۴۶ - ج ۹۸، ۲۶۹ - ج ۹۹، ۹۲ - ج ۱۰۰، ۱۸۲.

۶- برای جستجوی آنها می توان از سی دی معجم فقهی استفاده کرد.

۷- برای ملاحظه جملات دیگر و توضیحات رجوع شود به همزه نور، ج ۱، ص ۲۰۲.

۸- برای توضیح بیشتر محتویات زیارت ناحیه مقدسه رجوع شود به همزه نور، ج ۱، صفحات ۷۲ تا ۷۷.